

ALSOF WE ONS ERVOOR schamen! De Stelling van Amsterdam, een ring van zo'n veertig forten rond de hoofdstad, gebouwd rond de eeuwwisseling, met elkaar verbonden door liniedijken. Zou de vijand naderen dan kon men het land buiten de stelling onder water zetten. De vijand kwam pas in de Tweede Wereldoorlog.

Enkele historici stellen dat de Stelling van Amsterdam ons land in de Eerste Wereldoorlog neutraal heeft gehouden. Uit Duitse inlichtingenrapporten blijkt dat men de Nederlandse soldaat een te verwaarlozen factor vond, dat de ring van forten makkelijk veroverd kon worden, maar dat een opmars door het onder water gezette land reddeloos zou vastlopen. Goed zo.

We weten niet meer wat de bouw van al die forten, de liniedijken, de bewa-
pening heeft gekost. Miljarden, zonder twijfel. Alleen al de twee, nu verdwenen 5 cm kanonnen (Krupps) die op het Fort aan den Ham bij Krommenie zijn gezet kosten 1,1 miljoen gulden per stuk. De werknemers van Krupp die die dingen kwamen monteren, maakten mooie tekeningetjes voor de Duitse geheime dienst. Dit verhaal is te snel verteld. Men moet oog hebben voor de bouwkunst om te zien dat deze forten van rond de eeuwwisseling buitengewoon ingenieurs in elkaar zitten. Het Fort aan den Ham is, zoals een aantal andere een eenvoudig rechthoekig gebouw

NATUUR

Door Jan van Gelderen

De Stelling, oase in het landschap

met een plat dak, omgeven door een slotgracht en geheel van ongewapend beton opgetrokken. Er zijn verhalen, zoals de ramen in het slaapkamer van de officieren die door een onbekend van een soort glas-en-loodschilderijtjes zijn voorzien, er is een koepeltje in het dak waarin net een soldatenhoofd past, de uitkijk. Het is allemaal wonderlijk gaaf bewaard gebleven. De buitenmuren vertonen (zure regen!) uitspoeling van kalk die in wonderlijk mooie patronen is neergeslagen. Het timmerwerk is gaaf bewaard gebleven want het fort is droog. Reden waarom er in dit fort geen vlemuizen verblijven. Maar of we er ons voor schamen. In 1956 werd bij Koninklijk besluit de

verdedigingsfunctie van de Stelling van Amsterdam opgeheven. Die had ze natuurlijk allang niet meer, maar Defensie gebruikte de forten nog voor de opslag van munitie, van militair meubilair, voor alles wat veilig achter slot en grendel moest. Al die spullen werden er later uit gehaald, een aantal van die forten werd verkocht aan bijvoorbeeld wijnkopers die er hun handelsvoorraad koel konden bewaren, aan autosloperijen. De provincie vond al die betonnen blokkendozen in het landschap maar lelijk en plantte op de grachtenwallen eindeloze rijen populieren waardoor helemaal niet meer duidelijk was dat het om een fort ging dat een vrij schootsveld moest hebben.



Vrijwilligers hebben de kantine, laatstelijk munitie-opslagplaats, in ere hersteld.
Foto's Jan van Gelderen

En met dat beplanten met die bomen ging ook een groot deel van de natuurwaarden verloren. Populierenbos heeft niet zoveel. En nu worden zachtjesaan, in ieder geval op Den Ham, de populieren weggehaald en krijgt de oorspronkelijke dichte meidoornhaag weer de ruimte en vult wilde natuur de rest in. Die haag was

ook een verdedigingslinie. Het verhinderde kwajongens in de winter over het ijs van de slotgracht op het fort te komen. Zo'n fort is een natuuroase in het landschap. Als we het toegangshek van het fort openduwen, vliegt een velduil op, een trekvogel uit het hoge noorden die hier de laatste winters el-



Het fort is opgetrokken van ongewapend beton. Door de zure regen lost de kalk in het beton op en vormt prachtige patronen op de grauwe muren.

ke keer opnieuw verschijnt. Vanuit de lucht is zo'n fort een groene druppel in het verder nogal kale landschap. Vogels merken dat meteen. Talloze vinken en kepen, allemaal op de trek, in de bomen. Een torenvalk

die op het fort broedt, zeilt over. De droge, aarden wal tegen het fort, levert honderden muizen op. Er is vraat van reeën te zien, er leeft een familie vos op het fort, een bruine kikker springt voor onze voeten weg. Dit stukje natuur levert veel op dankzij het feit dat de zon eromheen draait, de aarden wal hoog en laag kent. Er zijn typische bosplanten als look-zonder-look, scherpe boterbloem, peen en jacobskruiskruid. De laatste plant is er een die op voedselarme omstandigheden wijst en in dit soort milieus kan de natuur tot een grote soortenrijkdom komen. In het grasland rond het gebouw wordt zachte haver en echt bitterkruid gevonden en dat zijn soorten die in het veenlandschap in Noord-Holland behoorlijk zeldzaam zijn omdat ze kenmerkend zijn voor droge, grazige terreinen.

De gracht, visrijk en een heel klein beetje brak, is prachtig. Knotwilgen aan de kant, heel mooie. Ze moeten nodig geknot worden. Vrijwilligers gevraagd. De meerkooft broedt er, evenals de wilde eend die op zijn rust is gesteld. Het is alles niet alleen mooi, maar ook een heel waardevol stukje natuur. Dankzij enkele vrijwilligers zoals oud-defensiemans Wim Rijkst kon het behouden blijven. Alles wordt in de oude staat hersteld en vertelt zijn verhaal. Meer dan veertig van die schitterende natuureilanden in het vlakke polderland. Noord-Holland is rijk.